

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای

(براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

استان لرستان

مهر ۱۴۰۲

استان لرستان

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصیص یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصیص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصیص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

بخش ۱

حوزه	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
صنعت	صنایع غذایی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	تولید محصولات از توتون و تنباکو- سیگار	خرم‌آباد، سلسله
	منسوجات	الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، چگنی، دورود، کوهدشت
	پوشاک	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دلفان، سلسله، کوهدشت
	دباغی و عمل‌آوردن چرم	بروجرد، پلدختر، خرم‌آباد
	تولید چوب و محصولات چوبی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، سلسله، کوهدشت
	تولید کاغذ و محصولات کاغذی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	انتشارات و چاپ	بروجرد، خرم‌آباد، سلسله
	صنایع تولید زغال‌کک- پالایشگاه-های نفت و سوخت-های هسته-ای	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، دورود، سلسله، کوهدشت
	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	صنایع لاستیک و پلاستیک	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	تولید فلزات اساسی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، چگنی، دورود، سلسله، کوهدشت
	تولید محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	تولید ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت
	تولید ماشین آلات اداری و حسابگر و محاسباتی	خرم‌آباد
	تولید ماشین آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دلفان، دورود، سلسله
	تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	بروجرد، خرم‌آباد، دورود
	تولید تجهیزات پزشکی و اپتیکی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دلفان، دورود، سلسله، کوهدشت
	تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر و نیم تریلر	الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، رومشکان، سلسله
	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دورود
	تولید مبلمان و مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دلفان، سلسله، کوهدشت
	صنایع بازیافت	الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، کوهدشت
	انرژی	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، خرم‌آباد، دورود
معدن	استخراج سایر سنگ-های معدنی (دولومیت، سیلیس، تالک، سنگ چینی، مرمریت، سنگ آهک، سنگ لاشه، سنگ گچ)	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، سلسله، کوهدشت
تجارت	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	ازنا، الیگودرز، بروجرذ، پلدختر، خرم‌آباد، دلفان، چگنی، دورود، رومشکان، سلسله، کوهدشت

بخش ۱ حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

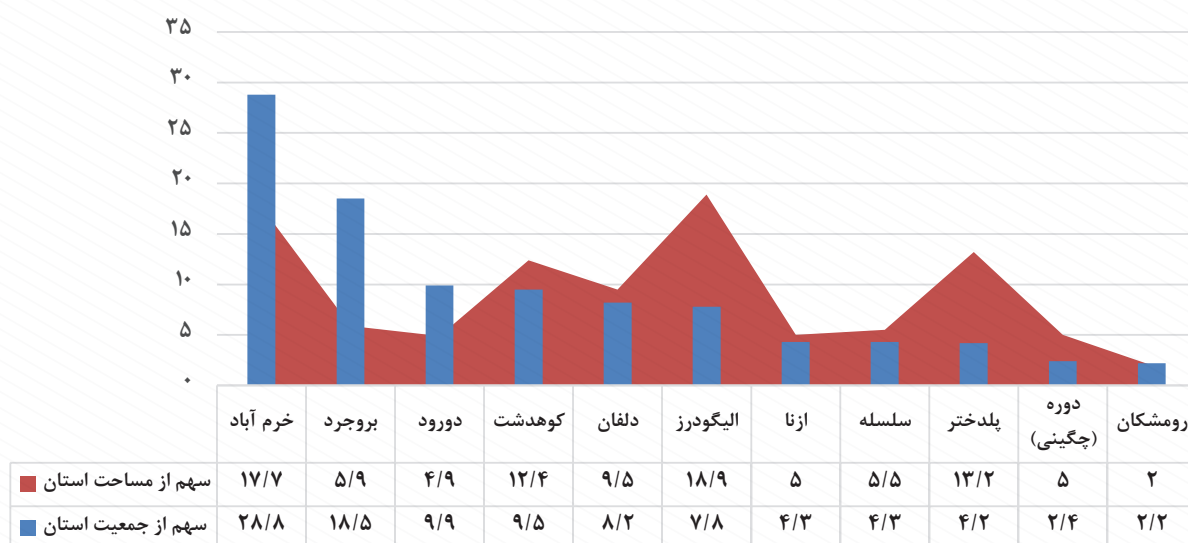
بخش ۱

بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین حاکی از آن است که رشته فعالیت‌های صنایع غذایی و آشامیدنی، کاغذ و محصولات کاغذی، لاستیک و پلاستیک و کانی غیرفلزی بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند این رشته فعالیت‌ها در حال حاضر سهم ۵۹٫۷ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

بخش ۲ مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

بخش ۲

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

- جمعیت استان لرستان (میلیون نفر): ۱٫۷ (سهم از کل کشور ۲٫۲)
- مساحت استان لرستان (کیلومتر مربع): ۲۸۰۹۰ (سهم از کل کشور ۱٫۷)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود مساحت شهرستان خرم‌آباد به عنوان مرکز استان ۱۷٫۷ درصد از کل مساحت استان را تشکیل می‌دهد در حالی که ۲۸٫۸ درصد جمعیت استان را در خود جای داده‌است. عدم تعادل دیگر در شهرستان بروجرد مشاهده می‌شود که با دارا بودن ۵٫۹ درصد از مساحت استان، ۱۸٫۵ درصد جمعیت استان در آن ساکن هستند. در نقطه مقابل عدم تعادل دیگر در شهرستان الیگودرز مشاهده می‌شود.

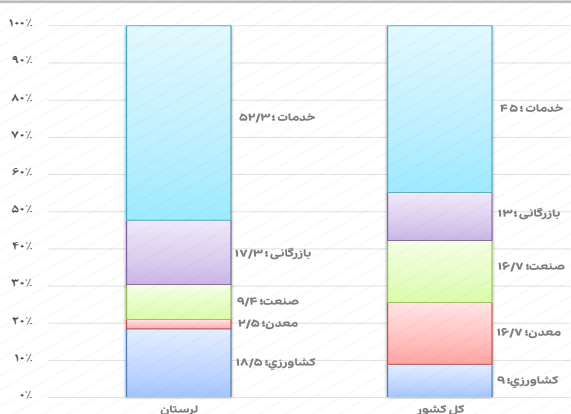

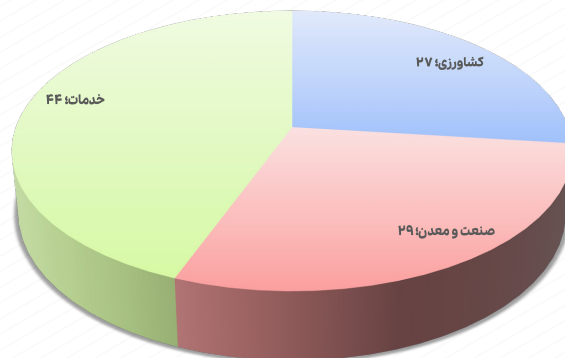
بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان لرستان

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان لرستان

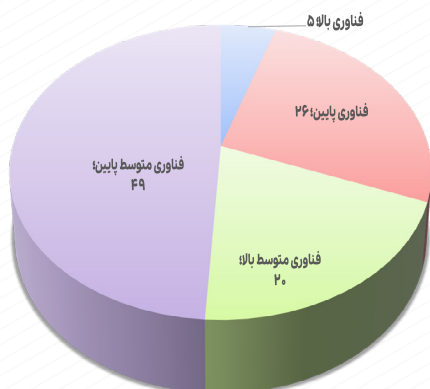
بررسی سهم اشتغال استان در بخش‌های اقتصادی گویای سهم بیشتر در بخش‌های خدمات، صنعت و معدن است.
بررسی سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که سهم بخش‌های خدمات، کشاورزی و بازرگانی استان لرستان نسبت به میانگین کل کشور بالاتر است.

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

آمار سال ۱۳۹۸	تعداد کارگاه	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارکنان (نفر)
کل کشور	۲۹۱۴۸	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۰۳۸۱۶
لرستان	۳۴۱	۳۰۸۳۹	۱۳۳۲۶
سهم استان از کل کشور	۱٫۲	۰٫۷	۰٫۵

سطح فناوری صنایع استان لرستان-۱۳۹۸

استان لرستان با سهم ۱٫۲ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور، سهم ۰٫۷ درصدی از ارزش افزوده و ۰٫۵٪ از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است.
دو رشته فعالیت صنایع کانی غیرفلزی، صنایع غذایی و آشامیدنی، سهم ۶۰٫۴ درصدی از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.
۷۵ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.
بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که در رشته فعالیت‌های تولید داروها و فرآورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی و تولید فلزات پایه اشتغال بالای ۱۰۰ نفر به ازای هر کارگاه وجود دارد.

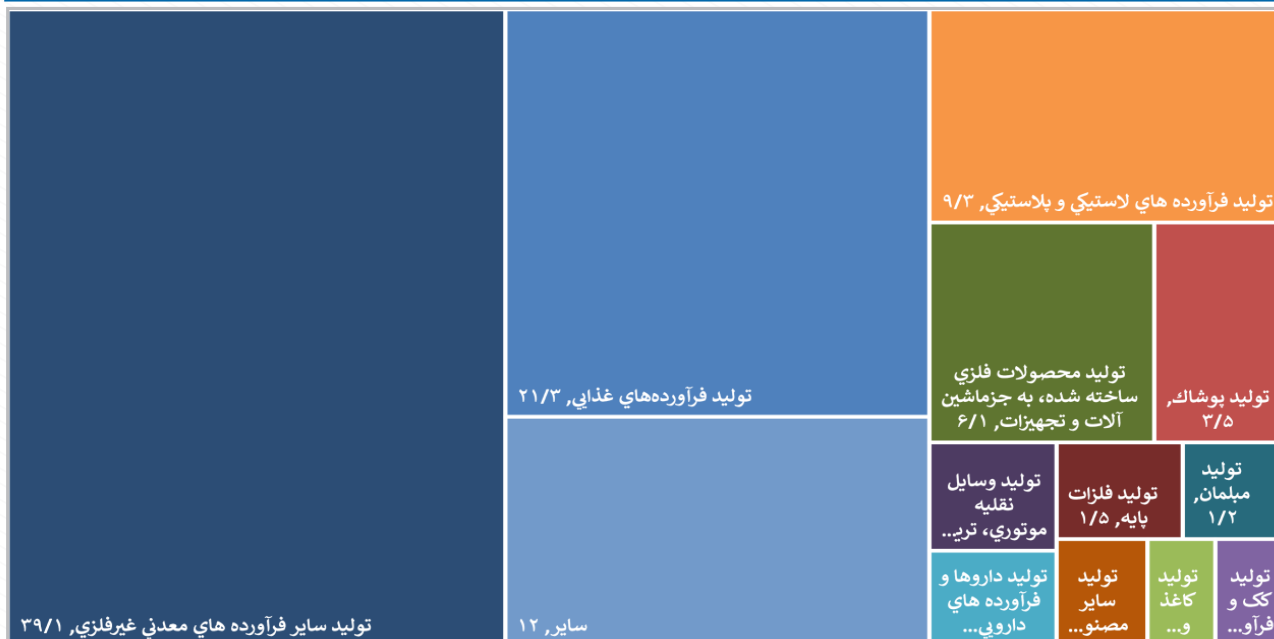

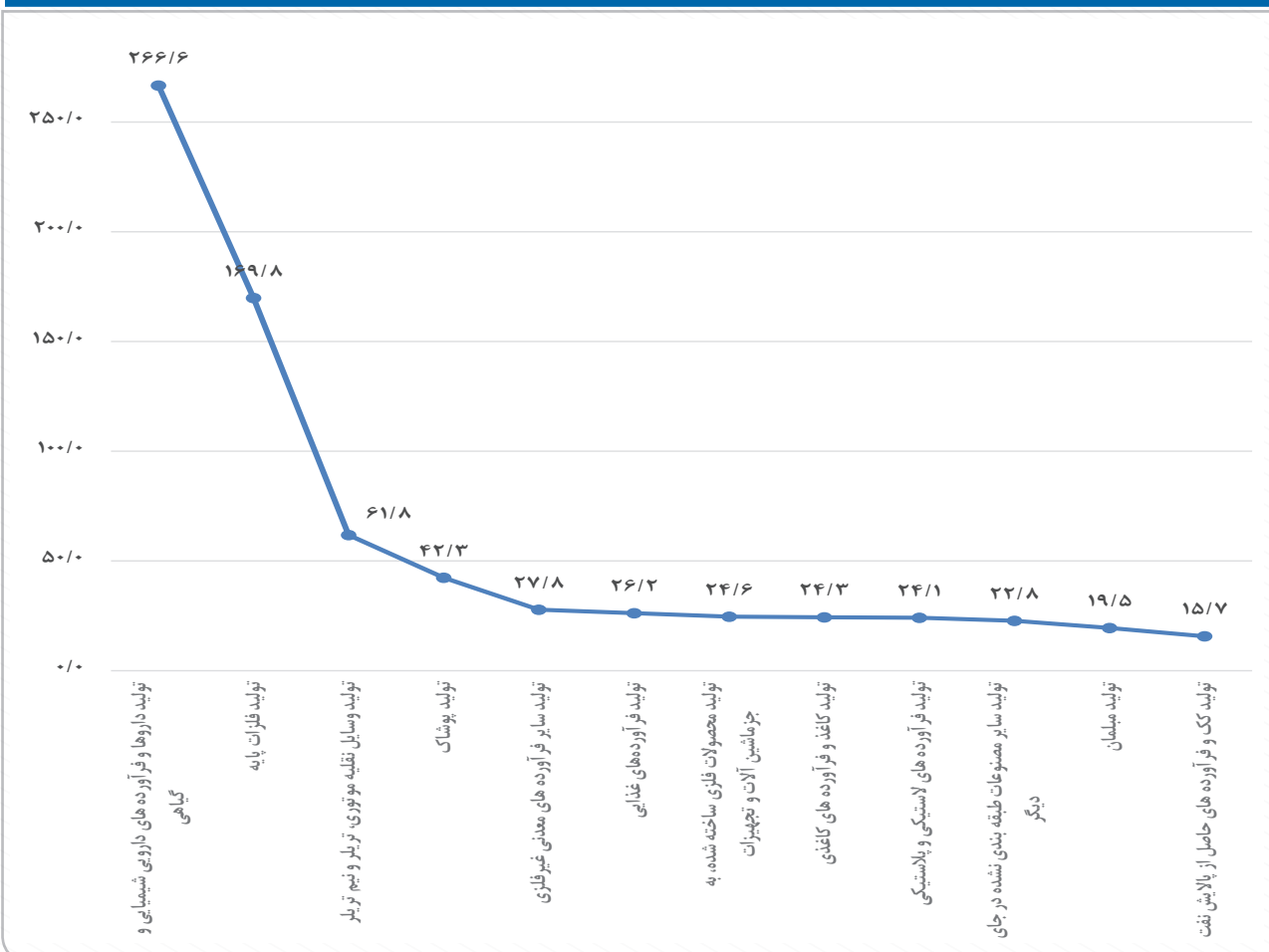
بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

بخش ۳

ترکیب صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / درصد

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

شاخص ضریب ساختاری استان لرستان ۱۳۹۰-۹۸

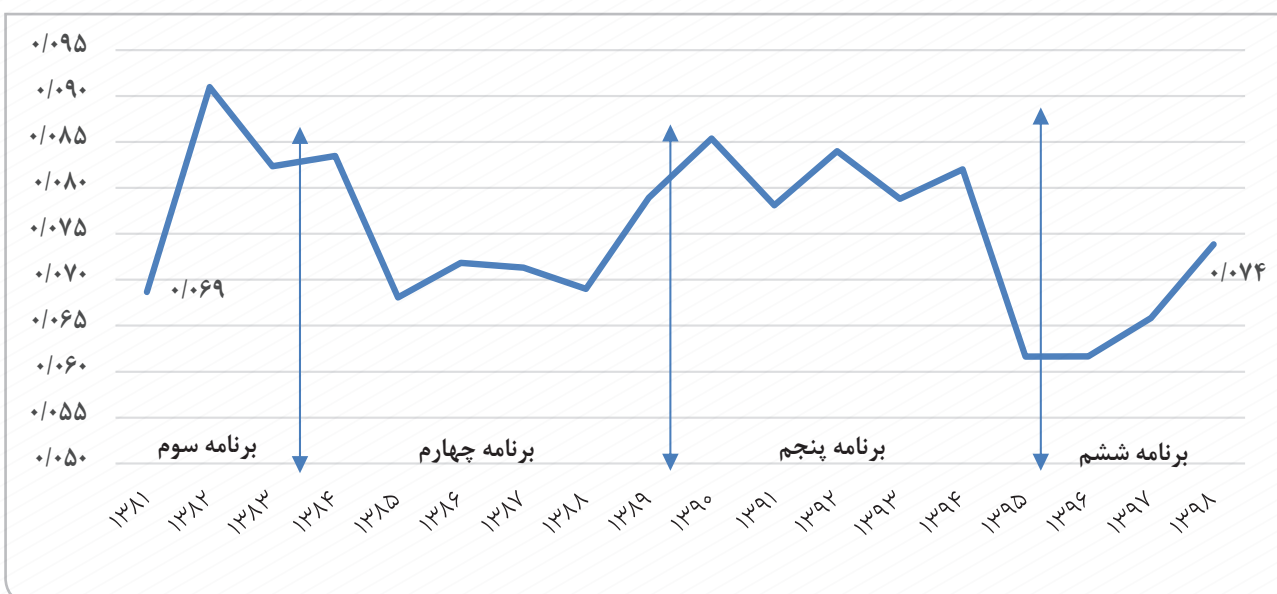
عنوان	کشاورزی	معادن	صنعت	بازرگانی	خدمات
گیلان	۱۰۲	۹۰٫۹	۱۰۰٫۸	۱۰۱٫۳	۹۹٫۳
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تأثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش کشاورزی و بازرگانی به ترتیب بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته است. ضعیف‌ترین عملکرد مربوط به بخش معدن است. قابل ذکر است که در تمام فعالیت‌ها شاخص استان از میانگین کشور پایین‌تر است.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای استان لرستان

مقدار شاخص ۱۳۹۸	۰٫۰۷۴
متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)	۰٫۴۲۷
تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)	۷٫۵۱۸

روند شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۱۳۸۱-۹۸)/درصد

بخش ۳

بررسی شاخص های تخصص منطقه ای

- ضریب جینی تخصصی شدن منطقه ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان دهنده تخصصی شدن بیشتر است. هدف از تخصصی شدن منطقه ای آن است که هر منطقه براساس مزیت ها و شایستگی های خود در چهارچوب سیاست های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.
- متوسط رشد سالانه ضریب جینی تخصصی شدن منطقه ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ در استان لرستان ۰٫۴۲۷ درصد بوده است.
- بررسی روند تغییرات ضریب جینی تخصصی شدن منطقه ای براساس برنامه های توسعه نیز حاکی از آن است در برنامه چهارم و انتهای برنامه پنجم روند کاهش بوده است و همچنین در طی برنامه ها، خصوصا برنامه پنجم روند نوسانی قابل مشاهده است.
- ضریب مکانی، معیاری است که نشان می دهد رشته فعالیت های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هر چه میزان ضریب بهره مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است

صنایع کارخانه ای پیشرو در استان لرستان

کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۲۱۰۰	تولید داروها و فرآورده های دارویی شیمیایی و گیاهی	۰٫۰۰	۱۰٫۲۰	۶٫۷	۱۰٫۱۷
۱۴۱۰	تولید پوشاک، به جز پوشاک از پوست خردار	۱٫۹۳	۵٫۵۰	۱۱۹٫۵	۵٫۰۶
۱۰۷۴	تولید ماکارونی، نودل و ورمیشل و فرآورده های نشاسته ای	۶٫۶۹	۴٫۱۵	۵۶٫۵	۴٫۶۴
۲۳۹۹	تولید سایر فرآورده های معدنی غیرفلزی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۸٫۴۴	۳٫۹۳	۳۱٫۹	۳٫۴۲
۱۰۶۱	تولید فرآورده های آسیاب غلات	۹٫۶۳	۴٫۱۰	۱۹٫۰	۲٫۵۴
۲۳۹۵	تولید کالاها از بتون، سیمان و گچ	۶٫۲۲	۳٫۵۱	۳۱٫۴	۲٫۰۱
۲۵۹۹	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱٫۲۸	۶٫۱۴	۳۱۱٫۵	۱٫۴۱
۲۴۱۰	تولید آهن و فولاد پایه	۰٫۰۰	۰٫۸۳	۲۱٫۸	۱٫۰۷
۲۵۹۹	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱٫۱۴	۱٫۱۴	۵۱٫۸۲	۱٫۶۶
۱۳۹۲	تولید کالاها نساجی آماده، به جز پوشاک	۰٫۰۰	۴٫۰۰	۱۵۱۰٫۳۹	۱٫۲۸

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده های کارگاه های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است.

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
لرستان	تولید داروها و فرآورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی	برش و شکل دهی و پرداخت سنگ	تولید فرآورده‌های غذایی	تولید فلزات پایه
	تولید پوشاک، به جز پوشاک از پوست خزدار	فرآوری و نگهداری گوشت	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی	تولید چوب و فرآورده‌های چوب و چوب‌پنبه (به جز مبلان)، ساخت کالا از حصیر و مواد حصیربافی
	تولید ماکارونی، نودل و ورمیشل و فرآورده‌های نشاسته‌ای	تولید سیمان، آهک و گچ	تولید انواع آشامیدنی‌ها	تولید کاغذ و فرآورده‌های کاغذی
	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده درجای دیگر	تولید فرآورده‌های لبنی	تولید پوشاک	چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده
	تولید فرآورده‌های آسیاب غلات	تولید فرآورده‌های پلاستیکی- به جز کفش	تولید چرم و فرآورده‌های وابسته	تولید کک و فرآورده‌های حاصل از پالایش نفت

جمع بندی

استان لرستان ۱٫۷ درصد از مساحت کشور و ۲٫۲ درصد از جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۰٫۷ درصد و در بخش معدن ۰٫۱ درصد بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) و تجارت استان لرستان می‌توان به ۱۹ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۶۰٫۴ درصد صنایع استان تنها در دو رشته فعالیت صنایع کانی غیرفلزی و صنایع غذایی، آشامیدنی مشغول به فعالیت هستند. ضمن آنکه ۳۱٫۷ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان بروجرد استقرار دارند و همچنین دومین شهرستان خرم‌آباد با سهم ۲۶٫۶ درصدی است.

